

שבוע טוב

Číslo 107/5769

19 listopadu 2008

Výklad k sidře Chajej Sara Geneze 23,1 – 25,18)

„Avraham byl stařec pokročilého věku. Hospodin mu ve všem (bakol) poželhal.“ Raši cituje chazal, že výraz „bakol“ je narážka na Jicchaka. Numerická hodnota výrazu je stejná jako u slova „ben-syn“. Avraham měl syna a bylo nanejvýš důležité, aby mu našel vhodnou ženu.

Proč až tady říká Tóra, že B-h poželhal Avrahama „bakol“? Vždyť bychom čekali, že Avraham si uvědomil výjimečný význam svého syna po akedě. Ale od ní uplynuly už tři roky. Proč tedy právě teď?

Na konci paraši Berešit říká Tóra o narození Noacha „ve věku sto osmdesáti dvou let zplodil Lamech syna (vajaled ben)“. Raši cituje chazal: Tóra tím chce říci, že po potopě vzejde z Noacha celé lidstvo. Slovo „ben“ je příbuzné s „binjan- struktura, stavba“; Noach byl budoucností lidstva, protože všichni ostatní zahynuli při potopě. Nyní Tóra užívá podobného náznaku v souvislosti s Jicchakem.

Když Avraham pověřil Eliezera, aby našel vhodnou manželku pro Jicchaka, zavázal ho nejpřísnější přísahou, aby se svědomitě a ve všech detailech řídil Avrahamovými pokyny, jinak ztratí svůj podíl v tomto i v budoucím světě. Eliezer byl oddaný služebník, správce Avrahamova majetku i jeho domu a- jak říkají chazal- Avraham ho učil Tóře, takže Eliezer se svou duchovní úrovní blížil svému pánu. Mnohokrát předtím prokázal své zásluhy. Tóra říká, že když Avraham vytáhl do bitvy se čtyřmi králi, měl s sebou 318 bojovníků; podle chazal vytáhl do bitvy jen Avraham s Eliezerem (318 je gematrie jména Eliezer).

Avšak přes všechnu Eliezerovu duchovní výši a důvěryhodnost obával se Avraham jeho možného odchýlení od toho, co dostal přikázáno. Proč? Protože výraz „bakol“ naznačuje, že Jicchak byl nejen ve všem roven svému otci, ale jedině na něm stála budoucnost- podobně jako u Noacha. Avšak zatímco v Noachově případě slovo „ben- syn“ naznačuje, že Noach se po potopě stane fyzicky otcem celého lidstva, u Jicchaka se odkazuje k vyšší rovině: Jicchak je základem veškeré duchovnosti, která přijde na svět v průběhu lidských dějin až do konce dní. A proč nám to Tóra říká až teď?

Po akedě si Avraham uvědomil výjimečný Jicchakův význam. Jicchak ztělesňoval dokonalé naplnění smyslu existence, byl „bakol- všechno“. Avraham tedy věděl, že na Jicchakovi závisí duchovní úroveň budoucího židovského národa a proto musí mít Jicchak k sobě takovou ženu, která bude hodna stát se pramatkou národa.. To byl důvod, proč Eliezera zavázal tak přísnou přísahou.

Když potom Rivka opouštěla rodičovský dům, aby se stala Jicchakovou ženou, dostala požehnání od matky i od svého otce Lavana, aby se „stala matkou tisíců“. Or Hachajim vysvětluje, že B-h právě proto způsobil, že Rivka byla neplodná- aby její potomci nemohli být připisováni účinnosti Lavanova požehnání, neboť „od zlého vzejde jen zlo“ a duchovní dimenze židovského národa by tím byla omezena.

Mišna v Pirkej avot říká: „Svět stojí na třech principech: Tóra, avoda (=služba B-hu) a gemilut chasadim- skutky laskavosti“. Rb.Chajim z Voložinu říká ve svém komentáři, že každý tento princip odpovídá jednomu z praotců. Nejvýraznější vlastností Avrahama byla chesed- čínorodá laskavost. Jicchak je spojován s avoda: v důsledku akedy je ztělesněním oběti bez vady a poskvrně- ola temima. Jakov ztělesňuje studium Tóry, protože Tóra ho charakterizuje „muž dokonalý, přebýval ve stanech (studia)“.

Chajim z Voložinu dále komentuje: Člověk je tvořen třemi složkami- nefesh= pramen života, nešama= duše, ruach= duch. Všechna fyzická hnutí vycházejí z nefesh, která je spojena s fyzickou existencí; to má člověk společně s živočichy. Nešama je základem k tomu, aby mohl být člověk nazván rozumovou bytostí, ruach dává člověku schopnost vyjadřovací. Stejně jako jednotlivec, i židovský národ jako celek je tvořen těmito třemi komponentami.

Každý z praotců židovského národa představuje jednu složku: Avraham odpovídá nefesh- jeho charakteristická vlastnost chesed se projevuje činy, jež vycházejí z nefesh. Jicchak odpovídá nešama: jako kohen musí mít čisté myšlenky, když koná obětní službu, tak i Jicchak byl čistý ve své mysli- on dovedl k dokonalosti duši národa. Jakov, který se trvale zabýval studiem, ztělesňuje ruach, neboť Tóru lze studovat jen prostřednictvím jejích slov.

Po smrti Sáry zakoupil Avraham pohřební místo pro ni (jeskyni Machpela) od Efrona. Midraš uvádí, že když to udělal, B-h mu řekl: „Mým povoláním je dělat chesed, a tys to ode mne převzal. Nyní se přikryj mým pláštěm“, tj. když Avraham vykonal skutek ryzí laskavosti, stal se hodným obléci pláště B-ží.

Když Sára zemřela, bylo Avrahamovi 137 let a celý život konal skutky chesed- jak to, že až koupí hrobu pro Sáru nazval B-h laskavostí? Avraham uspokojoval materiální potřeby druhých svou pohostinností a velkodušností. Ale i když konal skutky laskavosti a napodobil tak B-ha, tyto skutky nedělal kvůli nim samým- byly mu jen prostředkem k dosažení cíle (učit lidi o B-hu). Avšak verš říká „Svět byl stvořen z (= jako výraz) B-ží chesed“, tj. B-ží laskavost není prostředkem, je cílem sama o sobě. Avrahamova chesed tedy nebyla stejná jako B-ží.

Rambam (komentář k mišně v traktátu Makot) vysvětluje, že jediný způsob, jak si člověk zajistí místo v budoucím světě, je konat micvot „b'šlemut-co nejdokonaleji“. Až do koupě pohřebního místa nebyly Avrahamovy skutky chesed „b'šlemut“, protože je nedělal kvůli nim; teprve koupě hrobu pro Sáru byla ryzí chesed= byla cílem, ne prostředkem k dalšímu cíli. Tedy až za to zasloužil obléci „plášť Hospodinův“, neboť dovedl k dokonalosti svou laskavost, a tím i nefesh židovského národa.

Jicchak představuje spravedlnost, to je nejsvědomitější rovina sebezdokonalování. Jakov je ztělesněním slitovnosti, která v sobě spojuje laskavost se spravedlností.

„Padl jsem na kolena a klaněl se Hospodinu. Dobrořečil jsem Hospodinu, že mě vedl pravou cestou.“ (24:48) Z tohoto verše se učíme, že člověk má projevit vděčnost B-hu za Jeho přízeň. „Padnout na kolena“ je projev sebepopření: je-li člověk opravdu pokorný, dokáže ocenit to, čeho se mu dostalo, bude si toho vážit a bude upřímně vděčný. I když obdrží laskavost od druhého člověka, projeví vděčnost alespoň poděkováním.

Z Eliezerova chování se také učíme, jak projevit vděčnost. Když se v době Chrámu přinášely bikurim- první zralé plody z nové úrody, musel ten, kdo bikurim přinesl, udělat prohlášení, jak přikázáno v Tóře a padnout na kolena před B-hem. Tóra o tom říká „Budeš se radovat z dobra, jež Hospodin, tvůj B-h dal tobě a tvému domu“. Je-li člověk opravdově pokorný, uvědomuje si, že si B-ží dobrotu nijak nezasloužil, pouze ji přijímá. Kdyby si myslel, že si ji zasloužil, nedokázal by se upřímně radovat z toho, co dostal, protože by se domníval, že si zasloužil ještě víc. Gemara v této souvislosti podotýká, že když se člověk modlí tichou amidu, neměl by si myslet, že mu B-h musí vyhovět.

Když Rivka prokázala Eliezerovi laskavost u studně, přesvědčila ho, že ona je vhodnou ženou. Tóra říká, že manželkou Jicchaka, jenž byl ztělesněním spravedlnosti (midat ha din), mohla být jen žena, která se svou chesed vyrovnala Avrahamovi. Proč?

Už byl citován verš „Svět byl stvořen z chesed- olam chesed jibane“, a připomeňme si začátek Tóry „berešit bara elohim...- B-h stvořil.“ Je tu užito B-žího jména „elohim“, které odkazuje k B-ží vlastnosti spravedlnost. Ale ježto člověk byl po svém stvoření náchylný k hříchu, B-h nemohl uplatňovat jen Svou spravedlnost- midat hadin, ale musel k ní připojit vlastnost slitovnosti, milosrdenství- midat harachamim; jejím výrazem bylo B-ží jméno Hašem (Hospodin).

S tím teď pochopíme, proč Eliezer hledal pro Jicchaka ženu, která by oplývala chesed. Gemara mluví o ženě jako o „bajit- domu“ svého muže.

Gemara také uvádí, že každou ze tří denních modliteb inicioval některý z praotců: Avraham ustavil ranní amidu, Jichak odpolední, Jakov večerní. Jicchakovo spojení s minchou- odpolední modlitbou se odvozuje z verše naší paraši (24:63) „vyšel (odpoledne) k večeru na pole, aby tam rozjímal“. Hned v následujícím verši se říká „Rivka se rozhlédla a spatřila Jicchaka“. Podle Kli jakar nám toto řazení veršů sděluje, že Rivčino objevení byl okamžitý účinný Jicchakovy modlitby.

V traktátu Berachot se říká, že odpolední modlitba- mincha je obzvlášť důležitá a člověk jí má věnovat zvláštní pozornost. Prorok Elijahu (Eliáš) se modlil na hoře Karmel odpoledne (viz 1Kr, kpt.18) a B-h bezprostředně odpověděl na jeho prosby.

Večerní modlitba má blíž k vlastnosti spravedlnost, neboť doba noční se pojí se soudem, není to tedy optimální doba k prosbám o B-ží laskavost a slitovnost; podobně je tomu u ranní modlitby- modlíme se na začátku dne, tedy ještě blízko nočního času. Mincha však přivolává nejvyšší míru slitovnosti a bezprostřední B-ží odpověď. Jicchak, ztělesňující spravedlnost, prosil B-ha o rachamim- slitovnost. A Rivka byla ztělesněním laskavosti- chesed. Jejich yn Jakov, otec židovského národa, v sobě spojoval laskavost i spravedlnost- měl slitovnost.

„Avraham všechno, co měl, odkázal Jicchakovi, ale synům svých souložnic, které měl, dal dary a ještě za svého života je poslal pryč od svého syna Jicchaka.“ (25:5-6) Co jim Avraham dal a kam je poslal? Raši odpovídá: Naši rabíni vysvětlují, že jim dal „nečisté jméno“, tj. dal jim znalost a praktiky magie. Že by Avraham, který celý život zasvětil odvádění lidí od modlářství, poslal své vlastní potomky zpátky k modlám?

Každý člověk má v sobě nějakou duchovnost, i když o ní nepřemýšlí. Je otázka, co nazývá duchovností a jak ji vyjadřuje. Lidská zkaženost je výsledkem potlačení duchovní složky v člověku- o takových lidech říká Talmud „zlovolníci jsou mrtví zaživa“.

Bylo řečeno, že „nejsme lidské bytosti s duchovní zkušeností, ale duchovní bytosti s lidskou zkušeností“.

Podle první poloviny výroku bychom byli především fyzické bytosti, které občas mohou mít nadpřirozený prožitek. Podle druhé poloviny výroku je samotný život transcendentální zkušenost, která je jen často blokována nebo brzděna nějakou fyzickou složkou, která může být u každého člověka odlišná.

Oba tyto pohledy vyjadřují podstatu boje mezi židovským národem a jeho duchovním protipólem Amalekem. Cesta z Egypta do Erec jisrael byla cestou od Amalekova pohledu (svět je fyzicky limitován) k pohledu Izraele (fyzická složka je jen závoj halící duchovní realitu nekonečného světla). Podobně i cesta pouhého Jakova k plnokrevnému Izraeli znamenala učít se dosáhnout vyššího stupně duchovního vědomí.

Na nižší úrovni se může člověk aspoň naučit být vnímavý k toku duchovní energie. Kabalisté ji nazývají skrytým světlem Stvoření: „I řekl B-h: Buď světlo! A bylo světlo. Viděl, že světlo je dobré a oddělil světlo od tmy“. Raši komentuje toto oddělení: B-h viděl, že zlovolníci si nezaslouží užívat toto světlo, proto je oddělil pro spravedlivé v budoucím světě, a proto se toto světlo nazývá skryté. Talmud však také učí, že světlo nebylo skryto hned a nebylo skryto úplně. S tímto světlem dokázal Adam přehlédnout celý svět z jednoho konce na druhý. Kabala učí, že přístup k tomuto světlu je částečný a podmíněn: B-h oddělil světlo tak, aby proudilo jen k spravedlivým, kteří je na zem stáhnou svými skutky. Naopak skutky zlých lidí brání světlu.

Vraťme se k původní otázce, zda Avraham neposlal své potomstvo od Ketury zpět k modlářství. Jicchak byl jeho jediným dědicem v tom, co tvoří základ židovského národa, ostatní Avrahamovi potomci nikoliv. Když je tedy Avraham poslal pryč od Jicchaka, udělal to proto, aby si uchovali svou vlastní duchovní složku, svou vlastní duchovní vnímavost, již je naučil.

Naše paraša líčí první koupi židovské půdy. Po Sářině smrti musel Avraham zakoupit pohřební místo pro ni; vyjednával s chetejským Efronem a koupil od něho jeskyni Machpela za nejvyšší cenu. Je to počín nesmírného dosahu.

Když bylo Avrahamovi 70 let, dostal od B-ha proroctví, známé jako „smlouva mezi polovinami“ (Gn 15: 13-17), jež předpovídá budoucnost Židů od narození Jicchaka až k Exodu z Egypta. Jasně jsou v něm vymezeny tři etapy:

1/ „Tví potomci budou cizinci v zemi, která nebude jejich...čtyři sta let,“

2/ „budou tam otročit“

3/ „(a) budou pokořováni“.

B-h neřekl, jak dlouhá bude která etapa, oznámil jen celkovou délku- 400 let. Avraham a po něm Jicchak a Josef se snažili protáhnout co nejdéle první etapu „být cizinci v zemi, která není jejich“, aby tím zkrátili druhé dvě, mnohem horší. Dokud Izraelité zůstali „cizinci“, mohli být v kenaanské zemi a rozvíjet se v národ. Otroctví a útisk znamenaly kruté obtíže a ohrožení, neboť národ byl pak ovládnán vůlí jiného národa.

Tímto úhlem se lze dívat na spory Avrahamových pastýřů s pastýři Lotovými: Lotovi pastýři se chovali tak, jakoby země kenaanská již patřila Avrahamovi. Mohli tím přivolat začátek obou horších etap- otroctví a útisku. Naopak Avrahamovi pastýři respektovali majetek domorodých vlastníků země, uchovávali stávající Avrahamovo postavení jako „cizího přistěhovalce“.

Když Avraham chtěl koupit pohřební místo pro Sáru, šel za místními usedlíky s žádostí „jsem u vás přistěhovalý cizinec, prodejte mi do vlastnictví hrob, abych pohřbil zemřelou“, tj. buď mi prodejte pozemek jako cizinci, nebo budu muset získat právo usedlíka. Avraham čeká na Efronovu odpověď- bude se mnou jednat jako s váženým cizincem, nebo budu muset být usedlíkem a přivedím blízký nástup otroctví a útisku? Efron jednal s Avrahamem jako s cizincem a žádal za pozemek vysokou cenu, kterou Avraham ochotně zaplatil.

Tutéž snahu o co nejdélejší uchování první etapy vyjadřuje i Jicchakův neagresivní spor s Pelištejci o právo nad studněmi, a totéž prozrazuje i Jakovův zdrženlivý postoj k zničení Šchemu v odplatu za únos Diny. Z tohoto úhlu lze interpretovat také konflikt mezi Josefem a jeho bratry- jenž vyústil v prodej Josefa do otroctví- jako ohlášení nástupu druhé etapy, zmiňované v proroctví.

Mišna – část třetí

Jen krátce k pojům tanaim, amoraím. Tana (mn.č.tanaim) –v aramejštině „učitel“, označení vynikajícího znalce Ústního zákona. V l. cca 20-200 o.l. působilo celkem šest generací tanaim. Vyvozovali právní výroky a ustanovení z veršů Tóry, reflektovali tradici i rozhodnutí bejt dinů v konkrétních kauzách. Dali tak základy talmudickému judaismu. Mezi významné tanaim

přítel např. Jehošua b.Chananja, žijící na přelomu 1. a 2. st., nebo Jišmael b.Elíša, který žil v 1. pol.2.st., byl přítelem rb.Akivy a z jehož školy pochází většina halachických midrašů.

Postupně se činnost tanaim zaměřila na shromažďování a pořádání právního materiálu, vznikaly sbírky ustanovení- mišny. Nejvýznamnější pocházely ze škol rb. Akivy b.Josefa (50-135) a jeho

žáků, zejména rb. Meira a Šimona b.Jochaje (podrobněji o nich viz dále)

Tyto mišny se pak staly- jak bylo řečeno dříve- základem Mišny, kterou uspořádal Jehuda haNasi.

Pojem amora (mn.č.amoraim)- v aramejštině „vykladač“ označoval učence období po uspořádání Mišny, cca v 240- 500 o.l. Amoraim vysvětlovali a vykládali učení tanaim, rozváděli starší rabínské texty; jejich rozpravy tvoří velkou část Talmudu a midrašů. Oproti tanaim působili vedle Palestiny i v Babylonii, kde založili několik akademií.

Akiva ben Josef , 50-135 o.l.

Pravděpodobně nejpřednější učenec své doby, který měl rozhodující podíl na vývoji halachy, mučedník. Narodil se v Judeji. Halevi zastává názor, že se Akiva narodil dříve, než je udáváno a že již před zničením 2.Chrámu (r.70 o.l.) byl vůdčím učencem.

O rb.Akivovi bylo mnoho řečeno a stal se legendární postavou. I když ne vše, co legendy vyprávějí o jeho životě je nepřikrášlená skutečnost, je zřejmé, že v mládí nejen byl am haarec, ale dokonce nepřítel učenců, jak i on sám potvrzuje: „Když jsem byl am haarec, říkal jsem: 'Kdyby se mi dostal učenec do rukou, zmlátil bych ho jako osla“.

Pocházející z malých poměrů, byl v mládí pastýřem u Bar Kalby Savui, jednoho z nejbohatších mužů v Jeruzalémě. K uzavření manželství jeho dcery Rachel s Akivou došlo přes silný odpor otce, který je oba navždy vyhnal. Uvržena do nejhorší chudoby, Rachel jednou prodala i své vlasy, aby měla peníze na jídlo.

Rachel se provdala za Akivu s podmínkou, že se Akiva bude věnovat studiu Tóry a ten, třebaže věkem již daleko přesáhl hranici, kdy se běžně se studiem začíná, pustil se odvážně po nové cestě. Pochopitelně nemohl bez přípravy hned studovat na některé ze slavných akademií, musel se učit opravdu od začátku. Udává se, že abecedu se učil společně se svým synkem. Několik let po sňatku pak odešel na akademii do Lyddy, kde studoval mnoho let. Jeho učiteli byli rb. Eliezer b.Hyrkanos, rb.Jehošua b.Chananja a rb.Nachum z Gimzu. Kolem r. 95-6 byl již vynikajícím učencem.

Je známo, že studoval 13 let, než sám začal vyučovat, počátek jeho studia lze tedy položit asi do r. 75-80 o.l. Existuje však jednoznačný důkaz, že studoval na akademii v Jabne- rb. Jochanan b.Nuri dosvědčuje důrazně „volám nebe i zemi za svědky, .. více než 45 krát jsem Akivu pokáral před rabanem Gamalielem“, což jakoby potvrzovalo zmíněné dřívější datum narození. Jedním z Akivových učitelů byl zřejmě rb.Tarfon. Později byl Akiva v dobrém vztahu s rb. Šimonem b.Gamalielem, který ho velmi obdivoval.

V Lyddě zůstal Akiva pravděpodobně tak dlouho, dokud tam byl rb. Eliezer, a pak založil svou vlastní školu v Bne –Barak. Oproti tvrzení v Avot de Rabi Natan, že Akiva studoval 13 let, než se sám stal učitelem, uvádí Talmud, že když se Akiva, provázen 12.000 studenty vrátil po 12 letech domů, zaslechl, jak jeho žena v rozhovoru se sousedkou říká, že by ochotně čekala i dalších 12 let, kdyby za tu dobu zdvojnásobil své vědění. Akiva slyše to, vrátil se a studoval ještě dalších 12 let.

Časem začal být pokládán za jednoho z „otců světa“. Jemu je mu připisována systemizace halachot a agadot (či zásad, na nichž byly založeny). Když byl rb.Eliezer b.Hyrkanos exkomunikován, právě Akiva byl zvolen, aby mu špatnou zprávu sdělil. Při prudkém sporu mezi rabanem Gamalielem II. a rb.Jošuou o to, zda se smí či nesmí amonský konvertita přiřazen do židovské komunity, což vedlo rb. Gamaliela k dočasnému odchodu ze svého úřadu, byl rb. Akiva pokládán za jeho možného nástupce a byl i strůjcem smíru mezi oběma protivníky. Akiva byl také členem delegace k římskému císaři, jež prosila o zrušení dekretů, zakazujících zachování a vyučování judaismu. Akiva byl rovněž jedním z nejvýznačnějších učitelů své doby- mezi jeho žáky byli přední učenci další generace, např. rb.Meir, rb.Šimon b.Jochaj, rb.Jose b. Chalafta , rb.Eleazar b.Šamua a rb. Nehemja. To vše nám dokládá, jak oprávněná byla vážnost a úcta, v níž rb.Akivu chovali jeho současníci.

V r. 132 vypuklo povstání proti římské nadvládě pod vedením Bar Kochby. Akivův podíl na událostech je nejasný. Nepochybně vítal vzpouru s nadšením a v Bar Kochbovi zřejmě spatřoval toužebně očekávaného mesiáše, který osvobodí Izrael od utiskovatelů, jak říká verš Nu 24:17: „Vyjde hvězda z Jakova, povstane žezlo z Izraele, protkne spánky Moaba, téměř všech Šetovců“. Jeho přátelé byli skeptičtější a zdrženlivější. Akiva byl později Římany uvězněn za to, že vzdor zakazujícím dekretům otevřeně vyučoval Tóre. Nebyl hned popraven a zdá se, že jeho vězení nebylo příliš kruté, ježto měl nějaký čas povoleny návštěvy. Tato výsada mu byla pak zrušena, jeden z jeho žáků, chtěje se dovědět něco ze zákona, musel poučení obdržet z okna cely, zjevně bez zájmu strážců.

Akiva, který byl již vysokého věku, byl Římany umučen k smrti, když mu bylo „drásáno maso z těla železným hřebem“. Utrpení snášel statečně, vítal je jako příležitost naplnit micvu „budeš milovat Hospodina, svého B-ha celým svým srdcem a celou svou duší..i kdybys měl za to zaplatit životem“.

Akiva se s účastí zajímal o situaci chudých, stal se jejich zastáncem a vedle svých ostatních povinností podnikal i četné cesty, aby sbíral prostředky pro ně. Byl také velmi skromný, jak dokazuje pohřební řeč za jeho syna Šimona: „Moji bratři, nepřišli jste v tak velkém počtu kvůli mé učenosti, jsou muži učenější než já. Nepřišli jste sem jistě ani kvůli mému bohatství, druzí jsou majetnější. Lidé z jihu mě znají, ale jak mě znají

Galilejci? Muži možná Akivu znají, ale jak mě znají ženy a děti, které jsou tady?“ Jeho skromnost a pokora však nestály v cestě jeho odvaze. Dokázal důrazně odmítnout názor rabana Gamaliela, čelil jeho důtce a zasadil se o znovupotvrzení názoru většiny, opačného ke Gamalielovu.

Na druhé straně Akiva autoritu nasiho (Gamaliela) i podpořil a citoval biblický verš, aby prokázal, že „vše, co raban Gamaliel učinil, má být přijato“. Akiva trval na tom, že Píseň písní má být integrální součástí kánonu, neboť „všechny Spisy jsou svaté, ale Píseň písní nejsvětější“. To vše je dokladem nezávislosti jeho ducha i jeho výrazně mystické orientace, bez níž by nemohl vnímat Píseň jako alegorické zpodobení a dialog vzájemné lásky Všemohoucího a milovaného lidu Izraele.

Jsou známky toho, že Akiva získal mystickou tradici u rb.Jošui, a ten ji obdržel od rb.Jochanana b.Zakaj. To by odpovídalo příběhu o čtyřech učencích, kteří „vstoupili do zahrady“ (tj. zabývali se esoterickým hloubáním): rb.ben Azaj uzřel a zemřel, rb.ben Zoma zešílel, Acher (=rb.Eliša b.Avuja) se „vytrhl z kořenů“, tj. stal se odpadlíkem a jediný Akiva zůstal nesežehnut, tj. úspěšně pojal do sebe mystické učení.

Akiva podnítil svého žáka, konvertitu Aquilu, aby sepsal řecký překlad Bible v duchu jeho učení. Pečlivé zkoumání překladu, jenž byl- jak se uvádí- psán v přítomnosti (=se schválením) rb. Eliezera a rb.Jošui, ukazuje, že se řídil interpretací Akivy. Standardní aramejský překlad Pentateuchu, targum Onkelos, odráží významově Akivovy halachické principy.

Akiva vnesl řád do obrovského množství materiálu, jež sestával z halachy, tj. právních ustanovení odvozených většinou z tradice, a z halachy Midraše, tj. svědomité interpretace právních vrstev Pentateuchu, na němž halacha byla (či mohla být) založena. V toseftě Zavim 1.5 je Akiva popsán jako „mesader halachot“, což v daném kontextu znamená, že objasňoval a vykládal důvody halachot. Další soudobé texty hovoří o „velkých mišnajot“ několika rabinů, mezi nimi i Akivy. Lze-li akceptovat, že rb. Akiva sestavil samostatnou sbírku mišnajot, pak autoritativní Mišna Judy haNasi vychází hlavně z ní. Dochoval se slavný výrok rb.Jochanana v Sanh.86a: „Autorem anonymní mišny je rb. Meir, anonymní tosefty rb.Nehemja, anonymních (pouček) v Sifra rb. Juda a v Sifrej rb. Šimon; a všechny jsou vyučovány podle názorů rb. Akivy.“

Akivovi se přisuzuje rozčlenění halachického materiálu na

1/ kodifikovanou halachu, tj. Mišnu

2/ Toseftu

3/ midrašickou halachu, jež zahrnuje tato kompendia, postavená na jeho metodách exegeze:

Mechilta rb.Šimona b.Jochaj ke knize Ex, Sifra ke knize Lv, Sifrej zuta (malá Sifrej) k Nu (výpisky z ní jsou citovány v Jalkut Šimoni a v Midraši haGadol a fragm,ernty z ní se našly v káhirske genize) a Sifrej ke knize Dt.

Hlavním principem Akivova systému exegeze je toto: Tóra, pocházející od B-ha, nemá v sobě nic nadbytečného ani zbytečného, a i každý konkrétní výraz (tam, kde bylo možno užít jiného) má svůj přesný smysl a účel.

Podobně také tvrdil, že halachický význam má v Tóře i zdánlivě nadbytečná akuzativní částice „et“. Talmudický příběh vypráví, že sám Moše nemohl porozumět některým zákonům, diskutovaným v Akivově akademii a upokojil se, až když Akiva označil jeden z nich za „halachu, jež byla dána Mošemu na Sinaji“. Akivovi je připisována také interpretace teček, jimiž tradičně jsou ozdobena určitá písmena ve svitku Tóry, i když v talmudické a midrašické literatuře se takové výklady nenacházejí.

Akivova metoda měla své odpůrce, v jejichž čele stál rb. Išmael, který tvrdil, že jazyk Tóry se řídí běžným lidským užitím. Pro Akivu bylo studium Tóry raison d'être každého Žida. Pravděpodobně někdy za Hadriánových persekucí, kdy bylo zakázáno studium i zachovávání judaismu, došlo k živé diskusi, zda je přednější studium nebo skutky (konání). Akiva tvrdil, že studium je přednější, protože „učení vede ke konání“. Podobný význam má i jeho odpověď Paposi b.Juda, který na něj naléhal, aby přestal vyučovat s ohledem na římské dekrety, které to klasifikují jako hrdelní čin. Akiva mu odpověděl podobenstvím o lišce, která nabádala rybu, aby žila na suché zemi a vyhnula se tak rybářově síti. Ryba lišce odpověděla „Jestli se musím bát ve vodě, která je mým živlem, oč vic bych se musela bát, kdybych byla mimo něj, to bych jistě zašla. A stejné je to i s námi a studiem Tóry, jež je přece „tvůj život a délka tvých dní“.

Akivova ustanovení odrážejí jeho velkého ducha a šíří obzoru. Např. až do jeho doby měly ženy zakázáno používat během menstruace kosmetické a kráslicí přípravky. Akiva tento zákaz zrušil s tím, že by pak ženy byly pro své muže méně přitažlivé. Podobně také dovolil manželovi rozvést se s manželkou, jestliže se cítil přitahován ke krásnější ženě. Stanovil, že svědkové, dosvědčující smrt muže, nesmí být příliš přísně vyslýcháni, aby jeho manželka byla ušetřena osudu aguna. Zřejmě také dovoloval samaritánský či snad nežidovský chléb (tam, kde bylo zaručeno, že je rituálně přijatelný). Měl také blízký vztah k Erec jisrael, říkal: člověk z ní nesmí odejít, aby nepropadl modlářství; a kdo je pohřben v Erec jisrael, jakoby byl pohřben pod oltářem Chrámu, ba pod trůnem slávy. Jeho výrok „všichni Izraelité jsou synové králů“ nebyl diktován šovinismem, ale touhou demokratizovat zákon tak, aby pod žádnou záminkou neměl bohatý větší práva než chudý.

Akiva měl i vzácny optimismus- „vše, co B-h dělá, je k našemu dobru“- a díky němu dokázal vícekrát upokojit své přátele ujištěním, že po smutných událostech té doby dojde znovu k národní obnově. Dokládá to příběh, který se nachází v závěru traktátu Makot:

„Rb.Gamaliel, rb. Eleazar b.Azarja, rb.Jehošua a rb.Akiva šli do Jeruzaléma. Když došli k Chrámové hoře, uviděli šakala, který vyběhl z místa, kde bývala velesvatyně a vyl. Akivovi přátelé byli k slzám dojatí. Akiva se usmíval. Proč se směješ, zeptali se. A on odpověděl: Proč vy naříkáte? Řekli: Protože se naplnilo proroctví „na hoře Cijon, tak zpuštěné, se honí šakalové“. Akiva odpověděl: A já se usmívám, protože je psáno „Vzal jsem si spolehlivé svědky, kněze Uriáše a Zacharjáše“. Proč jsou ta dvě jména spolu, ačkoliv jeden žil v době 1.Chrámu a druhý v době 2.Chrámu? Protože obě ta svědectví se doplňují. Uri řekl „Cijon bude zorán jako pole, z Jeruzaléma budou sutiny“ (Mi 3:12) a Zacharja řekl „Opět budou sedat na náměstích Jeruzaléma starci a stařeny“ (8:4). Báł jsem se, že dokud se nesplní to první, nesplní se ani druhé. Ale když teď vidím, že Uriho proroctví se splnilo, vím určitě, že se splní i Zacharjovo“, tj. když se splnilo proroctví o zkáze, splní se i to o novém Chrámu.

Pevně obhajoval myšlenku svobodné vůle i B-ží vševědounosti a spojil obojí výrokem „Vše je předvídáno, a přece je dána svobodná vůle“ (výraz „zafuj- předvídáno“ může znamenat i „zjeveno“). Učil: „Jak šťastný jsi, Izraeli! Kdo tě očistí? Tvůj otec v nebesích.“, „Milovaný je člověk, stvořený k obrazu (B-žímu)“. Akivovi patří i slavný výrok „Miluj svého bližního jako sebe, to je základní princip Tóry.“

Meir (také Meša, Nehoraj), 2. st.o.l.

Jeden z vůdčích učenců generace po Bar Kochbově povstání. Měl rozhodující význam při vývoji Mišny

Podle agady byl potomkem konvertitů a tradice uvádí, že jeho skutečné jméno bylo Nehoraj (nebo Meša, což je aramejsky Meir), ale byl nazván Meir (=osvětlovač, poučovatel, iluminátor), protože „osvětloval oči učenců halachy“. Jeho hlavním učitelem byl Akiva, ale studoval i u Išmaela a Eliši b.Avujja. Jako jeden z pěti, jež ustanovil do úřadu Juda b.Bava v období persekucí po Bar Kochbově povstání, byl ustanoven i Akivou. Byla mu dána přednost před Šimonem b.Gamaliem, což svědčí o jeho významu a postavení. Persekuce jej donutily uprchnout z Erec jisrael, ale vrátil se, když represe pominuly a byl mezi učenci, kteří se shromáždili v údolí Rimon k interpolaci roku. Byl také jedním z těch, kdo svolali shromáždění v Uše, jež vedlo

k obnovení úřadu nasiho i sanhedrinu, jenž byl zrušen během povstání a za následného útisku.

Nasim se stal Šimon b.Gamaliel, funkci av bejt din měl rb. Natan a rb.Meir byl chacham. Názory na povahu této funkce se liší, zdá se, že v té době stála v čele národa trojice: nasi, av bejt din (předsedající sanhedrinu) a chacham (jeho zástupce). Avšak Meirova účast na shromážděních v údolí Rimon a v Uše, jichž se nasi neúčastnil, svědčí o velikosti Meirova vlivu a moci. To nebylo vhod Šimonu b.Gamalielovi, který podnikl kroky k posílení pozice své funkce vůči sanhedrinu. Natan a Meir se bez úspěchu snažili o jeho odchod, ale stejně neúspěšný byl i on ve svém úsilí vypudit je z bejt ha midraš. Jeruzalémský Talmud říká, že „chtěli exkomunikovat Meira“, to svědčí o konfliktu mezi Meirem a jeho druhy ve vedení, třebaže k exkomunikaci nedošlo. Pokus selhal zřejmě díky takana, přijaté na shromáždění v Uše- „neexkomunikovat staršího“. Avšak jako trest za jeho odporování nasimu bylo nařízeno, že všechna další ustanovení, jež učiní rb.Meir, budou uváděna anonymně, autor bude citován pouze jako „acherim-další“.

V jedné věci byl Meir zajedno s Šimonem b.Gamaliem: oba zastávali umírněnost vůči římské správě. Umírněnost a zdrženlivost měla pravděpodobně příčinu v Bar Kochbově povstání a represích, jež povstání přivodilo. Obecně lze říci, že i když Meir zastával v některých věcech krajní postoj, jeho celkový přístup byl liberální, jak je patrné z jeho kontaktů s nežidovským světem i z jeho výroků o cizí kultuře. Meir byl jediný tana, který udržoval styky s Elišou b.Avujja i po Elišově odpadlictví.

Značný byl Meirův přínos halaše a sestavení Mišny. „Meirova mišna“ byla jedním z hlavních pramenů Mišny Judy haNasi. Talmud říká, že „anonymní mišna je názor rb. Meira, podle názoru rb. Akivy“. Obecně to znamená, že starší halachot Mišny byly uvedeny ve tvaru a znění, jak je vyučoval Meir, který je získal od svého učitele Akivy. Mišna obsahuje i anonymní ustanovení dalších tanaim a někdy Meirovy mišnajot nesouhlasí s anonymní mišnou, ale Meirova mišna je základem Rabiho Mišny.

Meir často chválí Erec jisrael: „Každý, kdo žije trvale v Izraeli a hovoří svatou řečí...má zajištěn podíl v budoucím světě“.

Zemřel v Asii, pravděpodobně v Ezion-Geber. Před svou smrtí přikázal, aby jeho tělo bylo převezeno do Erec jisrael a žádal, aby jeho hrob byl na mořském břehu, aby jej překrývalo moře, které omývá břehy Erec jisrael.

Meir byl duchovním otcem kehila kadiša de-vi-jerušalajim, jež způsobem života připomínala chavurot chrámového období. Chválil její tři základní zásady: učení, práce, modlitba. Jaký význam přikládal Meir vědění, dosvědčuje jeho výrok, že mamzer, který je učencem, má přednost před veleknězem, který je

nevědomec, ba dokonce říká, že i pohan, který se zabývá Tórou, je roven veleknězi (který je am haarec). Meir nejde daleko pro silné výrazy, když chce vyjádřit své opovržení ignorantům: „Ten, kdo provdává svou dceru za am haarece, jakoby ji svázal a hodil před lva“. Jeho důraz na studium Tóry je jasně patrný i z výroku „kdo zapomene jedno slovo Tóry, jakoby ztratil život“. Požadoval, aby se člověk nespokojoval jen s tím, že sám bude studovat, ale měl by také učit druhé.

Vedle studia zdůrazňoval také význam práce: „Jen na práci spočívá požehnání“, „Muž by měl vždy svého syna učit poctivému řemeslu“ a důraz kladl i na modlitbu: „Když se před Hospodínem dlouho modlila (1 S 1:12)- to znamená, že kdo se modlí dlouho, tomu je odpovězeno“. Svědomité zachovávání rituální čistoty je další věc, na niž dával důraz. V diskusi o rituální čistotě, požadované od chavurot v době Chrámu, a o pojmu am haarec, pokud jde o desátky a čistotu, zaujímal

Meir přísnější postoj než jeho druhové-učenci. Podle jeho názoru každý, kdo nejí běžné jídlo v rituální čistotě, patří do kategorie am haarec. Ostatní tento pojem dávali jen tomu, kdo nedbá povinnosti desátků.

Přísné dodržování rituální čistoty patřilo zřejmě také k zásadám kehila kadiša. Meir tyto normy čistoty nejen hlásal, ale sám je i zachovával. Byl nazván „svatý“, což Talmud říká jen o nemnohých. Meirův současník Jose b.Chalafta o něm řekl „Velký muž, svatý muž, skromný muž“, kdežto Šimon b.Lakiš jej nazýval „svatá ústa“.

Meir neměl štěstí v rodinném životě. Jeho žena Berurja byla dcera umučeného Chananji b. Teradjon a její sestra byla po Bar Kochbově povstání zavražděna do nevěstince, odkud ji Meir vysvobodil. Jeho dva synové zemřeli současně, když byl Meir zaneprázdněn vyučováním. Podle pověsti, citované Rašim, byla i sama Berurja svedena jedním z učenců.

Šabat tento týden začíná v pátek v 15'42, a končí v sobotu v 16'53.

Délka dne je 9 hod 1 minuta; délka skutečné hodiny činí 45 minut, východ jitřenky 6'19; doporučený čas ranní modlitby (talit a tfilin) v 5'55 hod; východ slunce v 7'04; polovina dne 11'33; čas odpolední modlitby (mincha gedola) ve 12'03, (mincha ktana 14'12, plag mincha 15'08) západ slunce (škia) 16'05; východ hvězd v 16'40 podle Holešova (jihovýchodní Morava); Čechy + 10 minut; podle kalendáře Kaluach

Šavua tov (שבוע טוב) - dobrý týden – vydává Olam - Společnost Judaica Holešov, Osvobození 1133, www.olam.cz Kontaktní osoba Jiří Richter, e-mail olam@olam.cz tel. 573 396 046